

De boer moet rentmeester worden

Het najaar van 1913 gaf in de Brabantse en meer in het bijzonder de Oostbrabantse pers, die uit mijn geboortestreek, een in meerdere opzichten curieuze discussie te zien. De boerenbonden uit Deurne in de Peel en omstreken waren onder leiding van hun voormannen een landbouwtentoonstelling in Den Haag gaan zien. Wat hun in die voor velen eerste confrontatie met Holland vooral was bijgebleven, was het agrarisch landschap, dat vrijwel nergens ontstierd werd door onnutte bossages, heggen of wallen. Alle oppervlakte werd maximaal benut. Zo moest het bij ons ook worden. Althans dat was de oproep van een van de grote emancipatoren van de keuterboertjes en turfstekers van die dagen, de pastoor van Deurne, de heer Roes, die later model zou staan voor een ontroerende roman van Antoon Coolen. Kap ze om die wallen, dat onkruid, die bermten, die toch 'tot niets dienen'. De pastoor kreeg veel bijval, maar toch niet alleen: het was een pater, die de zeereerwaarde fel durfde te kapittelen. Want boeren, die de natuur slechts als nut zagen, en niet de zang van de vogel en de schaduw van de boom wisten te waarderen en er zorg voor te dragen, die hadden een veel te eng begrip van vooruitgang en ontwikkeling. Die pater was niet de eerste de beste. Hij was *the founding father* van wat

een van de grootste agrarisch-coöperatieve families van Europa zou worden: het complex NCB/Boerenleenbank/CHV/ Interpolis, de monnik Gerlachus van den Elsen. Decennia-lang belastte het thema van slopen van wallen en heggen, het ontginnen van laatste strepen heide, en het al of niet laten staan van 'nutteloze' bomen de verhoudingen tussen vader en erfgenaam en bedierf de discussies en gesprekken op familiebijeenkomsten en boerenbondvergaderingen. Het is ook het thema van het actuele vraagstuk van de relatie tussen landbouw en natuurbeheer.

Dit thema komt aan de orde bij de door de regering voorgenomen wijzigingen in de Natuurbeschermingswet en de Pachtwet. Aan deze wetwijziging liggen tien jaren delibereren ten grondslag over de inschakeling van de landbouw bij het natuurbeheer. De weg die de regering kiest sterkt de vrees dat we in Nederland een nieuwe situatie van grootgrondbezit en dan in collectieve handen tegemoet gaan. Enerzijds is er de behoefte om grotere gebieden voor natuurbeheer te reserveren, maar anderzijds is er de vraag naar het evenwicht tussen particuliere en collectieve eigendom, en vooral de vraag naar het evenwicht tussen collectief of particulier beheer. Die verhoudingen zijn recent nog eens op de korrel genomen door

de voorzitter van de CBTB in Overijssel, Hesselink. Als ik Hesselink goed begrijp, dan houdt hij eigenlijk een pleidooi voor veel meer inschakeling van de boeren zelf. Maar hij vreest, dat het in de toekomst vooral de Diensten van bijvoorbeeld het Staatsbosbeheer zijn, die zullen worden belast met de uitvoering. Aan de orde zijn de zeer belangrijke kwesties als de rol van de overheid en de echte verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden van inschakeling van boeren bij natuurbeheer. In de wetswijzigingen wordt een poging gedaan om die rol van boeren meer perspectief te geven. Het gaat hier om een visie, die voor de toekomstige positie van boeren en van de natuur voor misschien generaties van bepalende betekenis is.

De regering sterkt de vrees dat we in Nederland in een nieuwe situatie van collectief grootgrondbezit terechtkomen.

Er bestaat een verband tussen beperking van de agrarische overproductie waarvan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EG conclusies getrokken heeft en de hier voorziene inschakelingsmogelijkheden. Dat heeft ook een voortreffelijke brochure van het Centrum voor Landbouw en Milieu, over een coherente en integrerende aanpak van het landbouw-, milieu- en natuurbeleid laten zien.

En daaruit blijkt, dat bijvoorbeeld de regering van Groot Brittannië en de Bondsrepubliek juist zoeken naar mogelijkheden van een verbreding van de braakleggingsregeling naar een milieu- en natuurdoel-

stelling. Dus zo gek was die gedachte, die ook op een studiebijeenkomst van het Wetenschappelijk Instituut in Tubbergen aan de orde kwam, nog niet.

Grote Peel-syndroom

Groot is de groep, die van mening is, dat natuurbeheer een zaak is, die niet met vertrouwen in handen gelegd kan worden van boeren. Ik noem het maar het Grote Peel-syndroom. Ik kan daar enig begrip voor hebben, want ondanks die pleidooien van mensen als pater Van de Elzen is drie generaties lang de boeren ingehamerd, dat de natuur bevochten moest worden, met heel veel en soms bijna alle middelen.

Maar wat is het alternatief: de overheid als de nieuwe grootgrondbezitter en daarnaast de -verder zeer verdienstelijke - verenigingen voor natuurbehoud? Ze zijn onmisbaar, maar de vraag is of dat concept in radicaliteit moet worden doorgevoerd. Is de formule van eigendomsverwerving vooral een collectieve? Is het beheer ook vooral een overheidstaak, met een voorkeur voor een aanpak in loondienst, semi-ambtelijk en daar waar uitbesteed wordt, met een gedetailleerde regelgeving en intensieve controles? Gaan we naar een bepaalde cultuur toe van natuurbeheer met 'busjes van Staatsbosbeheer', zoals Hesselink die typeert? Een cultuur van spanning tussen 'vreemdelingen' en de eigen boeren uit het landelijk gebied; van angst bij boeren om eigen initiatieven te nemen ter bescherming van de natuur, omdat wat in vrijwilligheid begon, snel met regelgeving normatief wordt verklaard? Of is er ook ruimte voor een andere benadering?

Die andere benadering gaat uit van natuur als een nieuw produkt van de boer tot stand gebracht dankzij een maximale inschakeling van zijn kennis, werkkraft en ondernemerschap. Dat betekent in termen van eigendomsverhoudingen niet meer collectiviseren dan strikt noodzakelijk is. Dat

betekent in de natuurbouw binnen en buiten reservaatgebieden maximale inschakeling bij het beheer, direct, maar ook indirect bij uitbestedingen door verenigingen tot behoud van de natuur en Staatsbosbeheer. Dat betekent voorlichting en wellicht ook kansen voor milieucoöperaties, en een eigen boeren natuurbeschermingsvereniging, ondanks het feit, dat het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij daar kennelijk niet zoveel behoefte aan heeft. Dat is een beleid dat de boeren niet vreemdtd van het landelijk gebied, maar juist inschakelt. Het is ook meer produktgericht dan inspanningsgericht. Wij realiseren ons terdege, dat hier opnieuw die drieslag onderzoek, voorlichting en onderwijs nodig is. En dat onderzoek ware te beginnen bij de uitwerking van systemen van resultaatbeloning, zoals dat gebeurt bij de vakgroep milieubiologie van de Rijksuniversiteit Leiden.

Natuur als landbouwprodukt

Maar er is meer: als we het hebben over beschermwaardige natuurgebieden spreken we niet over statische gegevens. Wij zullen in de komende jaren voor de vraag staan naar de omvang van de gebieden, die wij willen beschermen en intact houden, of herstellen, naar de combinatie van braaklegging, extensivering en natuurbeheer. Het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EG biedt juist perspectieven voor een zekere renationalisatie van het landbouwbeleid in de zin van een combinatie van gezonde agrarische produktie en natuurbeheer.

Laat bij wie de natuur te weinig kennen geen misverstand ontstaan: natuur vraagt cultivering, bewerking, bescherming en verzorging. Daar zal veel kennis en veel inzet voor nodig zijn. Dat produkt natuur heeft een prijs, zoals andere produkten, maar met dit verschil, dat het om een collectief goed gaat.

Dat is niet uniek: we realiseren ons, dat

ook de leefbaarheid en de veiligheid van onze binnensteden een produkt is. Wat lijkt er nu te gaan gebeuren met het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid? Betekent dit, dat er straks gigantische bedragen moeten worden opgebracht niet meer voor produktie, maar voor inkomenstoelagen, waar niets tegenover staat. Men kan als profeet brood blijven eten, als men voorspelt, dat de duurzaamheid van zo'n systeem beperkt zal zijn, evenals het draagvlak op termijn. Het CDA wil een andere richting in: werkracht en deskundigheid, die niet meer aangewend mag worden voor vermeerdering van de klassieke produktie, moet ingezet worden voor het produkt natuur.

Wij willen niet de fout herhalen van de vorige politieke generatie, die het erop aan heeft laten komen, dat de steden verloederen en de onveiligheid triomfeerde, omdat we er niet in slaagden aanwezige, maar niet benutte werkracht voor de collectieve goederen veiligheid en leefbaarheid in te zetten. Met als consequentie dat die overheid terzake van haar kerntaken verpauwerde.

Wij willen geen perspectief van een vergrijzend land, zowel demografisch en wat de natuur betreft, waar de landelijke bevolking steuntrekker wordt en de natuur in schaarse loondienst onderhouden of verwaarloosd wordt. Een ander vooruitzicht is noodzakelijk omdat zoveel 'vrije' milieu-goederen straks betaald zullen moeten worden: lucht en water, maar ook natuur. En dan zien wij boeren, die op het produkt natuur van eigen of gepacht land worden aangesproken en daarvoor worden vergoed. Dat is geen kwestie van meer geld, maar van andere besteding: vergoeding betalen voor inspanning in plaats van steunverlening.

Dat is ons perspectief. Maar het betekent, dat de Nederlandse landbouw, of grote delen daarvan, een andere wissel moeten nemen in een veranderingsproces dat even

groot is als dat van na 1880 of na 1950. Het zal ingrijpende consequenties hebben voor de drie belangrijkste actoren.

Allereerst voor de samenleving als geheel, die moet leren de natuur als produkt te zien; de boer als beste leverancier van dat produkt en niet als vijand daarvan; en die zich zal moeten realiseren, dat die natuur, net als wegen, infrastructuur of emissierechten, geld mag kosten.

De tweede actor is het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Dat veelgeplaagde departement is dezer dagen aangesproken op de integratie van het natuurbeheer. Het CDA hecht aan die integratie, zij het op voorwaarde dat het departement de cultuuromslag, die nodig is voor deze heel nieuwe aanpak ook werkelijk voltooit, dat het ook een heldere conceptualiteit ontwikkelt terzake van de Nederlandse landbouw na het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en na het tijdperk van 'natuur is utiliteit', en op de voorwaarde dat het departement bij de uitvoering ook bewijst te kunnen uitgaan van de boer en van zijn produkt. De boer moet gestimuleerd en voorlicht worden; het produkt moet gemeten kunnen worden; de regelgeving moet betrouwbaar, sober en hanteerbaar zijn.

Het departement heeft een geweldige reputatie op te houden over de actuele incidenten heen. Het heeft sociale ontredde- ring van de boeren in de jaren dertig voorkomen. Het heeft, zolang de bezetters het toestonden, de voedselvoorziening in de oorlog veilig gesteld. Na de oorlog heeft het de landbouw tot de meest succesvolle in de wereld gebracht en tot de grootste verdiener van deviezen. Dat departement is een kweekvijver geweest voor nationaal politiek leiderschap en de kwaliteit en het leiderschap van dat departement werd buiten de grenzen en soms wereldwijd beloond met de hoogste verantwoordelijkheid; van Mansholt tot de onlangs overleden oud-directeur-generaal van de F.A.O. Boerma,

van Louwes tot Lardinois. Om de namen van degenen, die nog volop in hun carrière staan, maar niet te noemen. Ik heb er vertrouwen in dat dat -kostbare - departement de uitdaging van een minder EG-afhankelijke landbouw en een gigantische natuurbeheersinspanning zal aankunnen. Wat zou dat beter kunnen dan een ministerie dat verstand heeft van 'boeren', als werkwoord, maar vooral als zelfstandig naamwoord.

Cultuuromslag

En dan tot slot die derde actor: de boeren zelf. Met de nieuwe wetwijzigingen wordt hun een instrument aangeboden, waarvoor volgens krantenberichten langzaam maar zeker het enthousiasme groeit. Die boeren zullen zich op de eerste plaats zelf moeten bij- en soms omscholen in nieuwe en moderne technieken van natuurbeheer. Dat is meer dan de natuur er een beetje bij doen. En daarnaast zal de unieke formule van zelfstandigheid in vereniging, die het bij de

Het departement van LNV kan de uitdaging van een gigantische natuurbeheersinspanning aan.

boeren in deze eeuw gemaakt heeft, vertaald dienen te worden in nieuwe coöperaties of nieuwe taken voor bestaande coöperaties. Zoals woningbouwcoöperaties in sommige grote steden hun bijdrage willen leveren aan het produkt veiligheid, zo zullen bestaande of nieuwe coöperaties de bijdrage van de afzonderlijke boeren aan het produkt milieu moeten vergemakkelijken en

coördineren. Het verheugt me, dat in datzelfde blad, waarin het najaar van 1913 de actie gevoerd werd tegen het utilitarisme in de landbouw, recent een opening werd gemaakt door de NCB voor een coöperatieve benadering van het aanbieden van arbeid voor natuuronderhoud.

Maar dat betekent ook bij vele boeren - we moeten dat ook niet ontkennen - een culturomslag. De generaties lange en begrijpelijke indoctrinatie, dat de natuur onderwerpen ook maximaal de vruchten ervan plukken was moet worden weggewerkt. En dat is juist het verschil met de aarde vruchtbaar maken. In de discussie over de wijzigingen in de Natuurbeschermingswet en de

Pachtwet gaat het precies om de vraag: Hoe kan de boer weer rentmeester worden. Die wetwijzigingen, kunnen een instrument daartoe zijn. Of ze dat worden hangt van de opstelling van die drie actoren af. Daarvoor vragen wij aan een van die drie actoren, de Nederlandse overheid, om een vertrouwengevend, stimulerend en innovatief beleid.

J.J.A.M.v.G.

Studieconferentie over gentechologie

Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA organiseert op **zaterdag 17 oktober** a.s. een studieconferentie over Gentechologie naar aanleiding van de publikatie van het rapport "Genen en grenzen". De conferentie zal in Utrecht worden gehouden. Aanvangstijdstip ongeveer 10.15 uur. De deelnemerskosten aan deze conferentie bedragen f 50,00.

U kunt zich schriftelijk dan wel telefonisch aanmelden bij het secretariaat van het Wetenschappelijk Instituut, dr. Kuiperstraat 5, 2514 BA Den Haag. Telefoon 070-3424870.

Het rapport "Genen en grenzen" kost f 22,50 (incl. verzendkosten) en is te bestellen bij SDU DOP, Postbus 11594, 2502 AN Den Haag. Telefoon 071-3522550.